

DE VALERIUS GEDENCK-CLANCK

DOOR C. H. DE JONG-HÖWELER

De naam „Valerius Gedenck-Clanck“ zal aan velen uwer bekend zijn, maar verder heeft men over 't algemeen slechts een vaag begrip van wat dit boek beduidt. Op de vraag: „wat soort van boek is het?“ en „hoe zijn wij daar aan gekomen?“ het volgende antwoord:

In het laatst van de 16e en in het begin van de 17e eeuw woonde in Veere (toen een bloeiende Zeeuwse stad), een zekere Valéry, die daar als notaris gevestigd was. Door zijn beroep kreeg hij allerlei papieren in handen en zo kwam hij ook in het bezit van stukken, die betrekking hadden op gebeurtenissen uit de oorlog met Spanje, die toen woedde.

Hij verzamelde een menigte van getrouwe gegevens uit die krijg, niet alleen geschiedkundige feiten, maar ook allerlei beschouwingen van anderen en van hemzelf, spreuken en zinnebeeldige voorstellingen in koperdruk.

Ten slotte ook vele liederen door de geuzen gezongen, die een treffend beeld geven van de strijd tegen de overweldigers en het afschudden van het Spaanse juk.

Toen zijn verzameling compleet was, heeft hij daarvan een herinneringsboek samengesteld en dat uitgegeven onder de naam van Adrianus Valerius!

Het boek verscheen in 1626, een jaar na de dood van den auteur.

Die Gedenck-Clanck heeft grote historische, literaire en muzikale waarde, het is zeker de moeite waard om er kennis mee te maken.

De weidse titel trekt al de aandacht, hij luidt aldus:

141

NEDERLANDTSCH GEDENCK-CLANCK,

Kortelick openbarende de voornaemste geschiedenissen van de seventhien Neder-Landsche Provincien, 't sedert den aanvang der Inlandsche beroerten ende troubelen tot den Jare 1625.

Verciert met verscheydene aerdige figuerlicke platen ende

Stichtelycke Rimen ende Liedekens, met aenwysingen soo uyt de H. Schriftuere, als uyt de boecken van geleerde Mannen tot verklaringe der uytgevallen saeken dienende.

Onderaan het titelblad staat een canon op de woorden:

Neemt mij inderhand, Hoort in 't kort verklaren
Wat ons hier in 't Land, Al is wedervaren.

Als voortzetting van deze inleiding leest men o.a.:

Pluckt hier uyt desen Hoff de bloemkens die U lusten;
Off Proos, òff dicht, òff Sang, òff 't Soete spels-
geklanck.

Dat U niet aen en staet, laet vrij'lyck dat berusten
Het slechtste laet voor mij; de reste neem in danck.

Dan vangt hij de geschiedenis van de strijd tegen Spanje aan en verschillende kopergravures geven aanschouwelijk weer de gruwelen, door Philips, Alva en anderen aan het Nederlandse volk bedreven.

Op één van die gravures ziet men, hoe de Nederlandse leeuw dóódsbenauwd tussen de planken van een linnenpers ligt, die aangedraaid wordt door Alva, Granvelle en Margaretha van Parma.

Daaronder leest men de uitlegging:

Siet toch Madam, Granvell en oock Duc d' Alf
eens schroeven

En hoe sy met de bloet-Pars desen Leeu bedroeven.

Men druct so hard dat m' hem nauw levend
meer en kent
Waer door 's Lands Wet en Kroon verscheurt
leyt en geschent.

Naar aanleiding van deze beproevingen is 't schone, nog onbekende lied geschreven:

Hoe groot o Heer en hoe vervaerlic, staet nu ons
leven vol verdriet, enz.

Als Egmond en Hoorne vermoord zijn en Oranje gevlucht is, ontstaat het lied:

Al Uwe boos' aanslagen, verkeerde mensch van hert
Die sullen Godt mishagen, Want hy se moede
wert; enz.

Bij de komst van Don Juan van Oostenrijk wordt gezongen:

O Nederland, let op U saek, de tyt en stont is
daer... enz.

En welk een grote plaats neemt de Vader des Vaderlands in het boek in.

De liefde en verering voor hem komt uit in woord, in beeld en in toon. Hij is voor het volk „een schijnend licht in de donkere nacht.“

Het „Wilhelmus“ is er een blijvend getuigenis van.

Oordeel zelf over de schoonheid van het Loflied op zijn zoon Prins Maurits:

G'lyk 't eelgesteent,
met gout vereend,
verciert werd en ons jeucht verheugt,
So even is
ons Prins gewis,
verciert met ware deugt.

Syn kloeck bestaen
End' dapper slaen,
Doet ruymen 't Spaansch geweld, het veld
Die daer bestand
Soeckt 't zyner schand,
Aen dezen vromen Held.

Dees' trouwen Vorst
Heeft noyt gedorst
Naar synes vyands bloet, maer doet
Voor alle quaet
Oock hoe 't hem gaet,
Hen altyt niet als goet.

De meeste liederen zijn eenstemmig, doch daarbij heeft Valerius de tabulatuur (aanduiding der tonen en grepen door letters) voor cither en luit gevoegd. Die instrumenten toch werden in die tijd gebruikt voor begeleiding van de zang.

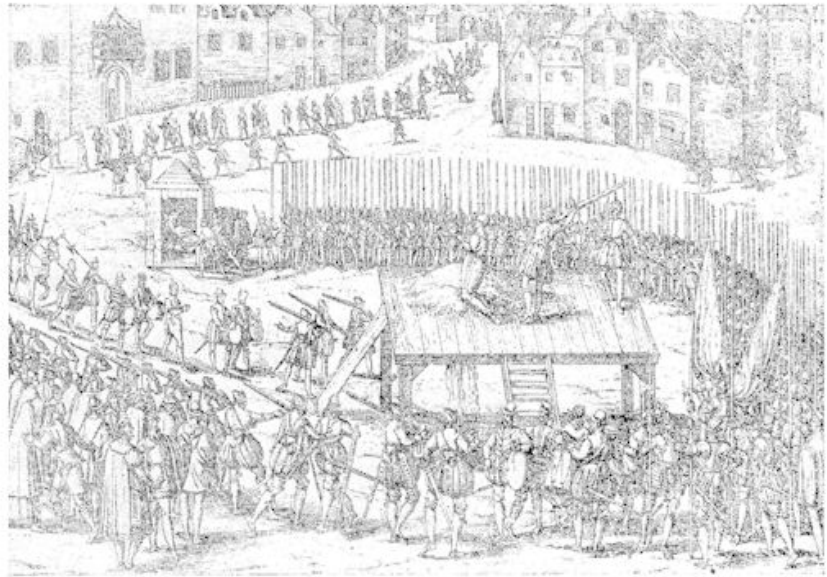
Na de Spaanse oorlog raakte de Gedenck-Clanck langzamerhand in vergetelheid en bleef ruim 2 eeuwen rusten. In het jaar 1871 trok het boek de aandacht van de heren Lohman en van Riemsdijk. Zij voorzagen verschillende liederen van een pianobegeleiding en gaven ze uit.

Deze daad gaf de stoot tot de wederopleving van de Valerius-liederen. Tenminste aan een deel ervan, als men denkt aan de vele liederen, die nu nog onbekend zijn.

Met „Wilt heden nu treden“ en „O Heer, die daer des hemels tente spreyt“ is ons volk wel vertrouwd geraakt.

Door de arbeid van deze heren is het oude Wilhelmus, dat in onbruik was geraakt, weer in ere hersteld en in gebruik genomen. Inderdaad, de Valeriusliederen zijn volksliederen bij uitnemendheid. Zij zijn de oudste, geboren in tijden van zorgen, verdrukking en gevaar.

Volksliederen behoren van ouders op kinderen overgebracht te worden, want hun invloed is gróót.

Zij vormen het gemoedsleven, zij bevorderen de vaderlandsliefde, wekken de betere gevoelens in de mens op en veredelen daardoor hun leven.

De Koninklijke Bibliotheek in Den Haag herbergt nog een exemplaar van de Gedenck-Clanck, men kan het daar bezichtigen en bestuderen.

Juist vernam ik dezer dagen, dat er in 1932 een herdruk van verschenen is.

In Amerika schijnt zich de mode te willen inburgeren, dat rijke lui met gouden kunsttanden briljanten in die tanden laten inzetten. De stenen zijn zo geslepen dat zij de lippen niet kunnen kwetsen.

Dat kan aan het diner een „briljant“ effect worden!

Te Liverpool is een schoonheidsmuseum geopend, waar alle middeelen, die de mensheid door alle eeuwen heen ter zelfverfraaiing meende te kunnen gebruiken, worden bijeengegaard. Er zijn lippenstiften bij van 3200 v. Chr. Niets zo veranderlijk als de vrouw, en toch blijft ze altijd onveranderlijk!

Op last van het Italiaanse ministerie van oorlog worden in de sigarettendoosjes thans illustraties verpakt, die wijzen op het gevaar van luchtaanvallen. 500 van dergelijke illustratiejes geven recht op een gasmasker.

Hoe meer men daar dus rookt, hoe meer kans men heeft om straks vergiftigde rook onschadelijk te houden. Een prettig cadeau overigens!

Volgens de laatste Duitse gegevens hebben ongeveer 5000 Duitse bladen sinds 1933 opgehouden te bestaan. De invoer van buitenlandse kranten die in 1933 7.7 miljoen exemplaren bedroeg, steeg in 1934/35 tot 8.3 miljoen. De uitvoer van Duitse bladen daalde van 32 tot 19 miljoen.

Er schijnen dus nog „Germanen“ te zijn die zich door „niet-Germanen“ willen laten voorlichten!

Huwelijksadvertentie uit de Duitse krant „Gothaer Beobachter“:

„In het geloof aan de goddelijke openbaring onzes Volks in Adolf Hitler hebben heden, de 9e van Nevelmaand 1935, Willie Liffert en Selma Liffert geboren Kunse, de bond voor het leven gesloten.“ Een huwelijk „in het geloof“ aan een nietig mens, wordt inderdaad in een „nevel“ maand gesloten.

